

Rödstjärten

Text och teckningar: Sören Larsson

På natten den 3 juni 1975 cyklade jag runt på skogen vid Kroksund för att räkna in antalet sjungande rödstjärter. Hela 9 st rödstjärthänar kunde jag höra. Två år senare gjorde jag om cykelturen och fick då höra bara 4 sjungande hanar. Detta skapade naturligtvis nyfikenhet. Inom Naturklubbens Ungdomssektion tillverkade vi 100 st specialgjorda rödstjärtholkar och satt upp dessa med 100 meters mellanrum inom en skogsyta som var 1000x1000 meter och belägen mellan Västra Välsjön och Högbovägen.

1986 och 1987 jobbade Kai Ristilä, Ulf Larsson, Mikko Antilla med de häckande fåglarna i dessa holkar. Resultatet blev en rödstjärthäckning första året och två häckningar andra året. Vi kunde konstaterade att rödstjärten minskat kraftigt i Kroksundskogen.

1980 påbörjade Naturklubben pärluggleprojektet. I dessa stora holkar har vi varje år haft ett litet antal rödstjärthäckningar. Det är mycket sällan som det kommer ut flygga rödstjartungar från dessa häckningar, då de ofta blir rövade. Fram till 1999

var antalet häckningar lågt, eller mellan 5-7 häckningar per år i 300 holkar. Rödstjärten har blivit en ovanlig häckfågel i våra skogar och svar på frågan varför, lockar till fortsatta studier.

Med så få häckningar som vi får i pärluggleholkarna varje år skulle vi inte komma närmare svaret, därför redovisades frågeställningarna kring rödstjärten på ett möte med Västmanlands Ornitologiska förening. Resultatet blev att flera föreningar i Västmanland nu hjälps åt att söka svaren på varför rödstjärten håller på att försvinna. Fram till 2004 har vi på oss att klara av denna studie.

Första året

Under vintern tillverkade vi i Naturklubben 65 st rödstjärtholkar som vi satt ut i lämpliga biotoper. Vi valde att sätta holkarna i tätta grupper med 5 holkar i varje grupp. 30 holkar kom att hamna i tallskogar av olika ålder, 30 holkar sattes upp i trädgårdsmiljöer och 5 holkar i blandskog. Dessutom kommer alla pärluggleholkar som Naturklubben

har också att ingå i rödstjærtundersökningen.

Resultatet blev överraskande bra första året. Vi fick 15 st förstakullar av rödstjært och 4 st andrakullar i våra holkar.

Antalet häckningar var betydligt flera än vi haft något tidigare år i pärluggleholkarna. Det finns några troliga förklaringar till detta. Rödstjærtarna anlände tidigare i år än normalt. Värma syd och sydostvindar i slutet av april förde troligtvis upp flera rödstjærtar till våra trakter än normalt. Årets första rödstjært sågs redan 24/4. Första revirsjungande hanarna hördes vid Felingen 1/5, Torenvägen 3/5, Skogsmuren 6/5, Dalbacken 8/5 osv.

Ytterligare en faktor som har betydelse är att när rödstjærthäckningarna påträffades i en uggleholk, minskades ingångshålet från 90 mm till 35 mm. Därigenom blev inte en enda häckning i uggleholk rövade.

Resultat

Resultatet visas i tabellen. Jag vill ändå ge några kommentarer. Av de 65 rödstjærtholkarna lyckades vi bara få häckning i en holk. Dessutom rövades boet med ungarna i, anledningen var att rödstjærterna byggde ett mycket högt bo, så att bobalen endast var 5 cm under ingångshålet.

Överraskande var den stora spridningen i tid för häckningsstarten (se tabellen), förmodligen kan det bero på den tidiga våren. Vi lyckades inte få uppgifter på exakt hur lång ruvningstid fåglarna hade. I litteraturen anges att ungaras tid i boet skall vara 14-15 dagar. Vad jag kan förstå var några av våra ungpullar flygga tidigare. 12 förstakullar kunde vi konstatera äggkullistoriek hos, samliga innehöll 7 ägg. 76 ungar blev flygga från 11 förstakullar, ett mycket bra resultat.

Studien innebar att jag uppehöll mig många timmar i rödstjärtarnas närhet. Vid samtliga utom en häckning hjälptes honan och hanen åt med matningen av ungarna. Endast vid holk nr 6 matade honan ensam. Påfallande var inom hur litet område kring holken som föräldrafågla fängade föda till ungarna. Det var mycket ovanligt att någon av föräldrafågla var längre än 50 meter från holken någon gång. Matningsfrekvensen varierade mellan paren, oftast var det honan som matade flitigast. Rödstjärtarna var mycket skickliga att fånga flygande insekter.

Andrakull

Kjell Eklund lyfte frågan om rödstjärten lägger två kullar per säsong. Detta har aldrig iakttagits tidi-

gare hos oss. Vid förnyad kontroll av holkarna visade det sig att 4 st andra-kullar hittades – sensation och stor glädje. Än mer intressant var att tre av andrakullarna låg i samma bobale som förstakullarna. Vi hade inte ringmärkt föräldrafågla, men vill gärna tro att det var samma par som häckade i holkarna båda gångerna. Andrakullarna var som sig bör mindre (5,3 ägg/kull) och resulterade i 17 flygga ungar.

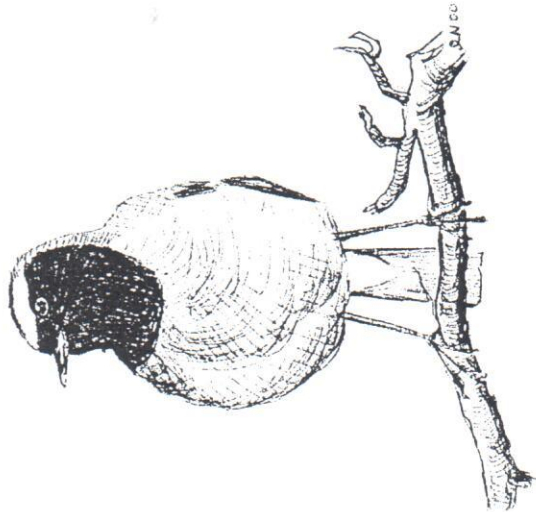
Jag tror att en förutsättning för att rödstjärten skall klara av två kullar i vår trakt är att det är en varm och tidig vår, så att äggläggningen för första kullen kan startas upp före 15 maj.

Ringmärkning

62 ungar samt 3 st honor lyckades jag ringmärka. Meningen med det är bl a att undersöka om fåglarna kommer tillbaks till våra skogar. Målet var att ringmärka samtliga hanar och honor. Ojämnt väder och tidsbrist gjorde det omöjligt.

Gökägg i rödstjärtens bo

Nästan varje år har vi något/några gökägg i rödstjärtarnas bobale. Vid tre tillfällen sedan 1980 har äggen kläckts fram och vid två tillfällen har gökungan hoppat ur holken. I år lade göken ägg i tre av holkarna. I samtliga fall rullade rödstjärtarna ur gökägget

Holk	Holktyp	Häckningsmiljö	Häckningsstart	Antal ägg	Antal ungar	Övrigt
1	Rödstjärtholk	Berghäll, 90-årig tallskog	cirka 25/5	7	7	rövat
2	Pärfluggleholk	Morånås, 80-årig tallskog	cirka 26/5	7	7	1 gökägg
3	Pärfluggleholk	Tallholme i myr, 80-åriga tallar	cirka 17/5	7	7	
4	Pärfluggleholk	Tallhed, 100-årig skog	cirka 14/5	7	7	
4			cirka 20/6	4	4	Andrakull
5	Pärfluggleholk	Berghäll, 40-årig talskog	cirka 12/5	7	7	
5			cirka 18/6	6	4	Andrakull
6	Pärfluggleholk	Berghäll, 80-årig tallskog	cirka 30/5	7	6	
7	Pärfluggleholk	Tallhed, 40-årig skog	cirka 12/5	?	rövat	
7			cirka 16/6	5	5	Andrakull
8	Pärfluggleholk	Tallhed, 100-årig skog	cirka 2/6	7	7	
9	Pärfluggleholk	Tallhed, 40-årig skog	cirka 23/5	7	7	
10	Pärfluggleholk	Tallhed, 40-årig skog	?	rövat		
11	Pärfluggleholk	Berghäll, 120-årig tallskog	?	rövat		
12	Pärfluggleholk	Berghäll, 100-årig tallskog	cirka 20/5	7	7	
13	Pärfluggleholk	Berghäll, 120-årig tallskog	cirka 20/5	7	7	
14	Pärfluggleholk	Morånås, 50-årig tallskog	cirka 16/6	6	4	Andrakull
15	Pärfluggleholk	Morånås, 40-årig tallskog	cirka 24/5	7	7	1 gökägg
16	Pärfluggleholk	Berghäll, 100-årig tallskog	cirka 26/5	7	7	

Tabellen visar resultatet i rödstjärtprojektets första år (2000) i Surahammars kommun.

från bobalen och fortsatte ruva endast sina egna ägg. Det är det som oftast sker att rödstjärtarna upptäcker gökägget och rullar ur det från boet. Det är alltså mycket svårt för göken att häcka via rödstjärten.

Rödstjärtholkarna

De 65 rödstjärtholkarna kom naturligtvis också att nyttjas av andra fågelarter. Meningen med att sätta 5 holkar i tät grupp var att försöka undvika att talgoxen skulle ockupera samtliga

holkar, vilket också lyckades. I de 13 grupperna fick vi en rödstjärt-häckning, 10 st talgoxhäckningar, 3 st svartvit flugsnapparhäckningar samt en blåmeshäckning. I två holkgrupper saknades häckande fåglar.

Följande personer deltagit med holkgrupper: Holkar i trädgårdsmiljö Anne-Marie Lindgren, Maj Karsten, Gunnar Ryman, Jörgen Larsson och Gudrun Lager. Holkar i tallskog, Seppo Ormiskangas, Greta Larsson, Ewa Eklund, Kjell Eklund och Sören

Larsson. Holkar i blandskog har Raimo Kinos.

Nästa år

Rödstartstudier fortsätter. Vi saknar rödstjärthäckningar i trädgårdsmiljö. Ni som har tillgång till trädgård, bli med i rödstjärtpjektet

genom att sätta upp 5 st rödstjärtholkar i din trädgård. Du kommer att få dina rödstjärter ringmärkta och kanske svar på vad som händer dem – det är väl spännande. Dessutom är det mycket fint att ha häckande rödstjärter i trädgården.

Utflykter

Utflykt till Öjesjön

Den 12 juli samlades fyra klubbmedlemmar för att göra en excursion till Öjesjön eller "Ösjön" som det också kallas. Vädret var inte det bästa, regnet avkräkte säkert en del.

Ösjön ligger på Hälleskogen i Sala kommun mellan Ramnäs och Västerfärnebo. På leriga skogsbilvägar gick färden mot det tänkta målet. Bilarna parkerades vid badplatsen, ryggsäckarna hängdes på och vandrigen började. Kjell som var vår ledare och väl bekant med trakten visade på en hel del intressanta saker. En gammal äng hade röjts fram alldeles intill vägen med intressant flora. Så småningom kom vi fram till sjöstranden där det finns ett bestånd av strandlummer. Den var

inte lätt att hitta, det visade sig att sjön stigit så att de stod under vatten.

Vi traskade vidare mot själva "byn", numera endast sommarstugor. En del gamla byggnader finns dock kvar som minner om en svunnen tid. Intill resterna av en lada i en björkhage fann vi en lämplig fikaplatz. Trots att det ihållande regnet blötte upp både smörgåsar och annat kunde man inte låta bli att fundera över hur och varför människor en gång bosatt sig och levtt ett liv här långt ute i skogen. Den frågan blir förmodligen för alltid en gåta.

Innan färden styrdes hemåt beskattades traktens kantarellbestånd. En intressant och trevlig utflykt!

Seppo Ormiskangas

Slättergillet i Sångkärrsbacken

Sedan mitten av 80-talet har Naturklubbens medlemmar samlats en sensommardag till slätter i Sångkärrsbacken.

Slätterängarna har blivit sällsynta i det moderna jordbrukslandskapet, de få som finns kvar är ofta små och sköts helt av naturvårdsskäl. Växt- och djurarter som är knutna till denna speciella miljö har självfallet också blivit allt ovanligare. Genom slätter tar man bort örter och gräs som annars skulle vissna ner och göda marken till nackdel för växter som är konkurrenssvaga och kräver en näringsfattig miljö. Det är med anledning av detta som jungfrulin, kattfot och många andra blommor trivs i Sångkärrsbacken.

Den 6 augusti samlades tolv "naturklubbar" för att genomföra årets slätter. Vädret hade varit gynnsamt för växtligheten denna sommar med all regn som hade kommit. Den här dagen hade vi trots allt tur med vädret; uppehåll och lagom arbets-temperatur. Olle och Gudrun hade iordningsställt lunchen som många gånger förr. Gissa om det smakade! Ljuvlig fiolmusik upplyfte det hela ytterligare. Mätta och nöjda synades området och fixades till där det behövdes tills allt såg bra ut. Även nästa sommar kommer våra kattfötter och jungfrulin att trivas och blomma i Sångkärrsbacken!

Europeiska fågelskådardagen

Den 30 september deltog även Naturklubben i arrangemanget "Den europeiska fågelskådardagen". Målet var att locka till oss besökare som kanske inte sysslar så mycket med "skådning".

Flera olika aktiviteter fanns att välja på: deltaga vid ringmärkning i Lisjöviken, tjejtufflykt, guidning vid Högbybaden och vandring på Gniens östra strandängar.

Trots att vädret var fantastiskt kunde vi inte skryta med antalet besökare. Själv deltog jag i vandrigen på de välbetade strandängarna. Man kan nästan inte tro att vi har en sådan här miljö hos oss, vi som bor i skogslandet. Ångsppiärkor och enkelbeckasiner skrämde av vår framfart, likaså några harar. Det fina tornet besöktes också. Tyvärr utnyttjas det ganska dåligt, vi måste göra något för att göra det mer attraktivt. På tillbakavägen flög en häger upp från åkanten, uppskrämd av en ung havsörn. Trots att det inte kom så många besökare blev dagen lyckad.

Seppo Ormiskangas